

■ Utmanarna

Uppkomst, idéer och opinion

GISSUR Ó ERLINGSSON – MIKAEL PERSSON¹

The Contenders: Their origin, ideas and voters

Five parties held (almost) all seats in the Swedish *Riksdag* between 1921 and 1988. Although contenders have been around since the mid 60's, it took until the elections of 1988 and 1991 for three newcomers to make a breakthrough: *Miljöpartiet* (1988), *Kristdemokraterna* and *Ny Demokrati* (1991). This article examines the serious challengers that emerged in the early 2000s, i.e. *Junilistan*, *Piratpartiet*, *Sverigedemokraterna* and *Feministiskt initiativ*. How did they emerge, what issues and ideas do they represent, and what characterizes the voters that are attracted by them? The articles' main focus is on the last question. We conclude that although there are variations between the supporters of the four different parties, they share some common properties. The typical contender-voter is a young man that is uninterested in politics, has a low education and is poorly integrated into the labour market.

Inledning

Nya partier utgör ett spännande forskningsfält, bland annat för att det finns teoretiska skäl att förvänta sig att de inte ska dyka upp (Erlingsson 2009). I synnerhet gäller detta kanske det svenska partisystemet, som tillhört ett av världens mest stabila sedan 1921. Fram till 1988 var det närmast ett skolboksexempel på Lipset & Rokkans (1967) nedfrysningshypotes. Men trots förutsägelse om motsatsen, bildas nya partier och når hyggliga framgångar. Under 2000-talet har två nykomlingar gjort entré i EU-parlamentet, Junilistan (JL) 2004 och Piratpartiet (Pp) 2009, och Sverigedemokraterna (Sd) har passerat fyraprocentsspärren till riksdagen i flera opinionsmätningar under 2009.² Vidare har Feministiskt initiativ (Fi) fått rejält medieutrymme och initialt stort opinionsstöd.³ Tabell 1 visar dessa fyra partiers resultat i riksdags- och EP-val under 2000-talet.

1 Fil. dr Gissur Ó Erlingsson är verksam vid Centrum för kommunstrategiska studier, Linköpings universitet. Mikael Persson är doktorand vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

E-post: gissur.erlingsson@liu.se, mikael.persson@pol.gu.se

2 För Sverigedemokraternas utveckling i opinionen, se ”poll of polls” på www.henrikoscarsson.com.

3 En vecka efter det att partibildningen offentliggjordes visade en Temomätning att omkring 7 procent av väljarna skulle rösta på dem, om det hade varit val just den dagen (*Dagens Nyheter* 2005).

Tabell 1. Utmanarnas resultat i riksdags- och EP-val under 2000-talet.

	Riksdag -02	EP -04	Riksdag -06	EP-09
Sverigedemo-kraterna	1,4%	1,1%	2,9%	3,3%
Junilistan	Fanns inte	14,5%	0,5%	3,55%
Piratpartiet	Fanns inte	Fanns inte	0,63%	7,13%
Fi	Fanns inte	Fanns inte	0,68%	2,22%

Förutom att de utgör exotiska inslag i partifloran, finns substantiella skäl att ägna nykomlingarna uppmärksamhet. Förvisso har de svårt att göra *direkta* avtryck i den förda politiken när de befinner sig utanför riksdagen. Men när ett nytt parti får opinionsstöd kan det ha *indirekt* påverkan: de plockar upp delar av opinionen och för upp frågor på dagordningen som de etablerade partierna annars inte hade behövt förhålla sig till (Harmel & Svåsand 1997; Erlingsson 2002).

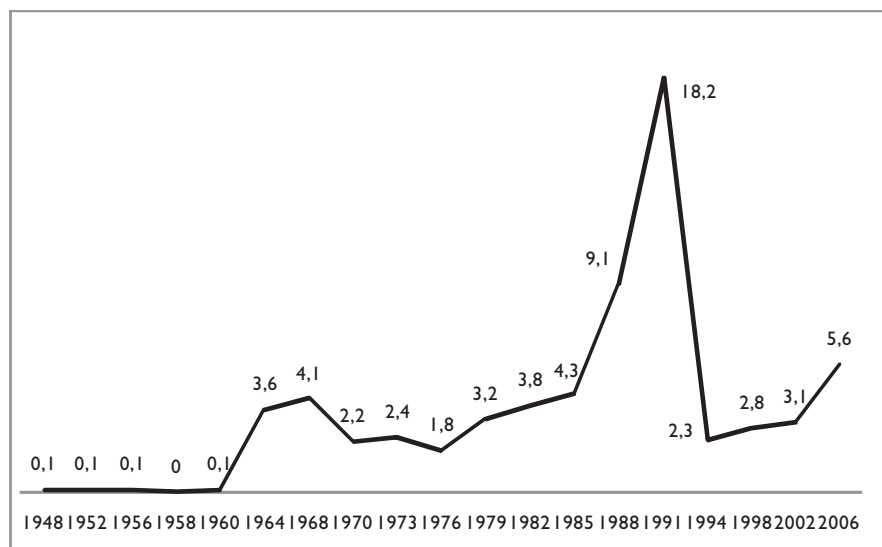
I denna artikel besvaras tre frågor: Hur bildades de nämnda utmanarna, vilka frågor driver de, och vad lockar de för sympatisörer? Huvudfokus ligger på den sista frågan, där vi gör två analyser baserade på *samtliga* vetenskapliga tvärsnittsundersökningar utförda under perioden 2006-2009 som i skrivande stund varit tillgängliga för författarna.⁴ Först jämförs utmanarpartiernas sympatisörer med väljarkåren i sin helhet för att se vilka grupper respektive utmanarparti attraherar, därefter undersöks om utmanarpartiernas sympatisörer i allmänhet skiljer sig från dem som röstar på etablerade partier. Oss veterligen har ingen sådan forskning tidigare utförts systematiskt i Sverige. Därmed bidrar artikeln till en generell diskussion om vilka det är som attraheras av utmanarpartier.

Är "nya partier" verkligen något nytt?

Är 2000-talets första decennium speciellt på något sätt i utmanarhänseende? Här definieras "nya partier" som sådana som *inte* tillhör det svenska partisystemets fem ursprungliga aktörer (Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Centerpartiet, Folkpartiet och Moderaterna). Med en sådan definition är nya partier inget nytt fenomen. Tas det slutgiltiga genombrottet för allmän och lika rösträtt 1921 som startpunkt, kan konsta-

4 Det statistiska underlaget av utmanarpartiernas sympatisörer i varje enskild mätning är oftast för litet för att utgöra grund för seriösa analyser. Här presenteras analyser som bygger på en sammanslagen datamängd bestående av sex stycken riksrepresentativa undersökningar 2006-2009 som sammantaget innefattar över 34 000 individer. Det innebär att vi kan presentera analyser som bygger på det hittills största statistiska underlaget av de fyra utmanarpartiernas sympatisörer. Undersökningarna som ingår i den sammanslagna datamängden är: Svensk valundersökning 2006, SVT:s vallokallundersökning 2006, SVT:s vallokallundersökning EU-parlamentsvalet 2009 samt Riks-SOM 2006, 2007, 2008. För att identifiera partiernas sympatisörer har vi använt oss av frågan: "Vilket parti tycker du bäst om?" I mätningar där denna fråga ej är tillgänglig har vi istället använt frågan: "Vilket parti skulle du rösta på om det vore riksdagsval idag?"

Figur 1. Procent av rösterna för utmanarpartier vid riksdagsval under efterkrigstiden.

teras att Vänstersocialisterna fick mandat 1922, Socialisterna fick det både 1933 och 1937 och Medborgerlig Samling lyckades ta sig in genom andrakammarvalet 1964. Efter Medborgerlig Samlings gästspel dröjde det till 1988 innan nästa nykomling gjorde entré, Miljöpartiet De Gröna. Därefter kom Kristdemokraterna och Ny Demokrati in 1991. Utmanare om riksdagsplatser har alltså funnits länge. Detta kan illustreras med hur många procent av rösterna utmanarpartier⁵ nått i riksdagsval under efterkrigstiden (Figur 1).

Sedan valet 1964 har utmanare gjort hyggliga avtryck i opinionen. 1980-talet innebar ett rejält uppsving för sådana partier. Stegningen började i 1982 års val och höll i sig till och med 1991. Sedan dess har 1980-talets utmanare antingen etablerat sig (Miljöpartiet och Kristdemokraterna) eller upplösts (Ny Demokrati). Efter 1994 följde, naturligt nog med vår definition av ”utmanare” (se fotnot 4), en tillbakagång och utmanare lyckades inte få samma fäste i opinionen som under 1980-talet. Under 2000-talets första decennium har emellertid utmanarpartier fått ett markant uppsving, där 2006 års val innebar den största framgången för dem sedan 1988 och 1991, då Miljöpartiet, Kristdemokraterna och Ny Demokrati fick sina genombrott.

Trots att detta med utmanare inte utgör några nyheter: Ska något ändå karakteriseras som unikt för 2000-talet, är det den breda front som utmanarna dyker upp på. Under de gångna två decennierna har det skett en veritabel explosion av partibildningar

5 Med utmanare avses här kategorin ”övriga partier” samt partier som gör sin första mandatperiod i riksdagen. Det innebär att ett parti anses vara etablerat när det gör sin andra mandatperiod i riksdagen. Detta förklarar pucklarna i valet 1988 och 1991. 1988 kom Miljöpartiet in i riksdagen för första gången och räknas sålunda som utmanare. De anses vara etablerade när de kom in andra gången 1994, men tillhört utmanarna när de åkte ur riksdagen 1991, då även utmanarna Ny Demokrati och Kristdemokraterna gjorde entré i riksdagen första gången.

med enbart lokala ambitioner (Wörlund 2008; Erlingsson 2005). Inför riksdagsvalet 2006 florerade dessutom allehanda partinamn i medierapporteringen. Förutom de fyra som redan nämnts, skymtade aktörer som Vänsterdemokraterna, Vägval vänster, Valfärd i Sverige, Sociala partiet och Liberala partiet fram. Här kan också noteras att när tidpunkten gick ut för registrering av partinamn inför riksdagsvalet 2010, den 1 mars detta år, hade 55 partinamn registrerats och ytterligare 25 var under behandling (www.val.se). Så, även om existensen av utmanare inte är något historiskt unikt, tycks man kunna argumentera för att den breda front på vilken de stormar fram på är något kvalitativt nytt.

Det är mot den reliefen artikeln ska läsas. Resten av texten är disponerad som följer: I nästa avsnitt presenteras hur de fyra utmanarpartierna bildades samt vilka idéer de företrädere. Tonvikten ligger dock på att besvara en tredje fråga: Vad kännetecknar deras sympatisörer. Artikeln avslutas med generella reflektioner om på vilket sätt utmanarpartiernas relativa framgångar kan ses som uttryck för att de etablerade partierna missköter sin kanalfunktion.

Varför uppkom de, vad står de för och vilka attraherar de?

Junilistan

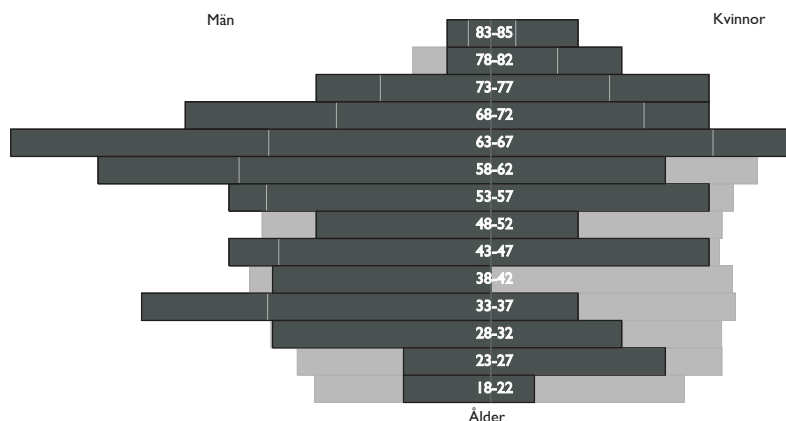
Nils Lundgren, Eva Nisser och Lars Wohlin bestämde sig för att bilda JL redan hösten 2003 (*Fokus* 2009). Det dröjde dock till den 11 februari 2004 innan partibildningen formellt offentliggjordes då Lundgren och Wohlin publicerade en artikel på *DN-debatt* (Lundgren & Wohlin 2004), samma dag som en presskonferens hölls där partiet lanserades.

Partibildningen var en följd av Euro-folkomröstningen 2003. Det politiska spelet som följde illustrerade för partibildarna att glappet mellan väljarnas och de etablerade partiernas ställningstaganden i EU-frågorna var stort. Det indikerade att det etablerade partiväsendet inte förmådde fullgöra sina uppgifter och signalerade att omkring 40 procent av väljarna var politiskt hemlösa. Att de etablerade partierna, trots valutslaget, inte placerade EU-kritiska kandidater på listorna inför Europaparlamentsvalet 2004, bevisade att ett parti som JL behövdes. Partiet skulle bli ett hem för EU-kritiska väljare som ändå tycker att Sverige ska fortsätta vara medlemmar i EU men att integrationen inte skulle fördjupas, och samtidigt se en politik byggd på marknadsekonomins grund (Oscarsson & Holmberg 2005).

Förutom de relativt kända namnen Lundgren (nationalekonom, chefsekonom på bl.a. Nordea) och Wohlin (nationalekonom, bl.a. före detta riksbankschef), kom partiet att presentera flera tunga kandidater. Bland dem märktes t.ex. Birgitta Swedenborg (nationalekonom, forskningsledare på SNS) och Stefan de Wyllder (nationalekonom). Partiet gjorde en poäng av att presentera en tvärpolitisk lista: Varje kandidats namn följdes av en politisk beteckning (t.ex. socialdemokrat, kristdemokrat etc.) för att ge väljarna möjlighet att kryssa för en kandidat vars ideologiska hemvist man delade.

Figur 2. Junilistans sympatisörers köns- och åldersfördelning jämfört med valmanskåren (procent).

Kommentar: Befolkningspyramiden för valmanskåren (ljusgrå i bakgrunden) respektive Junilistans sympatisörer (mörkgrå i förgrunden) i åldrarna 18-85 år.

EP-valet 2004 blev JL:s genombrott. Partiet fick 14,5 procent av rösterna, varigenom partiet erhöll tre av de 19 svenska mandaten. Resultatet var sensationellt. Inga opinionsmätningstinstitut hade förmått plocka upp partiets stöd (Oscarsson & Holmberg 2006) och partiet saknade i allt väsentligt organisation och medlemmar (Nord & Strömbäck 2006). Efter framgångarna har partiet hållit fast vid en EU-kritisk linje kombinerat med en i grunden positiv inställning till europasamarbete. Huvudpoängen är att begränsa maktkoncentrationen inom EU. Partiet har dock aldrig lyckats följa upp framgången från 2004. I riksdagsvalet 2006 fick partiet endast 0,47 procent av rösterna, minst av de partier som diskuteras i denna artikel. Vid EP-valet 2009 gick man tillbaka till 3,55 procent av rösterna och förlorade sina mandat. Under 2009 beslutade partiets årsmöte att man inte ställer upp i riksdagsvalet 2010.

Vilka är det då som lockas av JL:s budskap? Låt oss börja med att se närmare på ålders- och könsfördelningen hos JL:s sympatisörer (illustreras i figur 2).⁶ JL har sitt starkaste stöd bland äldre. Även vid det framgångsrika valet 2004 fick JL betydligt fler röster från äldre väljare (Oscarsson & Holmberg 2006: 72f). Partiet har också en övervikt av manliga väljare (67 procent).⁷

JL:s sympatisörer visar sig vara överrepresenterade av individer uppvuxna på landsbygden och bland sådana som enbart har grundskoleutbildning. De är förhållandevis svaga bland högtbildade. Överrepresentationen bland äldre visar sig också i att JL har en stor andel pensionärer bland sina sympatisörer. Vad det gäller yrkesgruppsstill-

⁶ För en motsvarande analys av övriga partiers sammansättning, se Oscarsson & Holmberg 2008.

⁷ I tabell 2 (se appendix till denna artikel) presenteras utmanarpartiernas sympatisörers sammansättning jämfört med valmanskåren i sin helhet. På samtliga punkter har vi utfört signifikantest huruvida utmanarpartiernas sympatisörer skiljer sig från valmanskåren i sin helhet.

hörighet och kyrkobesöksfrekvens finns inga statistisk signifikanta skillnader mellan JL:s sympatisörer och valmanskåren i sin helhet.⁸

Piratpartiet

Pp:s bildande ska förstås i ljuset av framväxten av den svenska piratrörelsen och dess organisatoriska utlöpare, Piratbyrån. Piratrörelsen växte fram under 2000-talets första år och byggde på två frågor: en smalare (fri och antikommersiell fildelning), samt en bredare (om immaterial- och upphovsrätt). Centralt för rörelsens utveckling var Piratbyråns öppnande av hemsidan *Pirate Bay*⁹ 2003 (Miegel & Olsson 2008). Själva Pp såg dagens ljus först 1 januari 2006, då partiets förgrundsfigur Rickard Falkvinge öppnade en hemsida där besökarna erbjöds att skriva på en namninsamling. 10 februari hade Falkvinge fått ihop de 1500 namnunderskrifter som krävs för att formellt registrera partiet hos Valmyndigheten (www.piratpartiet.se).

De frågor Falkvinge drev rörde integritetsskydd och förändringar på immaterialrättens område – upphovsrättens, patenträttens och varumärkesskyddets avskaffande. Falkvinge kopplade även partibildningen till bredare framtidsfrågor, och hävdade att de etablerade politikernas oförmåga att begripa internetpolitiken skulle få negativa konsekvenser för Sveriges möjligheter att tillhöra världens ledande IT-nationer. Orsaken till att Falkvinge tog initiativ till partibildningen tycks också vara en irritation över de etablerade partiernas förmåga att hantera frågorna. Han uttryckte sitt missnöje med framför allt Thomas Bodström och Socialdemokraterna, men även Beatrice Ask och Moderaterna: ”Bodström är den mest repressiva politiker som vi haft och fortfarande har. Beatrice Ask går med på allting, inte för att hon vill driva frågorna utan för att hon inte förstår dem. Thomas Bodström driver frågorna för att han förstår dem och har valt sida” (*Fokus* 2009b). Men varför just *partibildning* för att påverka? Falkvinge ser partibildning som optimal för att få de etablerade att börja ta hans hjärtefrågor på allvar: ”Man kan inte få politikerna att fatta utan att göra det personligt för dem”, säger han, och fortsätter: ”Och det enda som finns att utmana i deras privatliv är deras jobb. Man måste sikta direkt mot deras maktbas och hota att ta deras jobb ifrån dem” (*Fokus* 2009b).

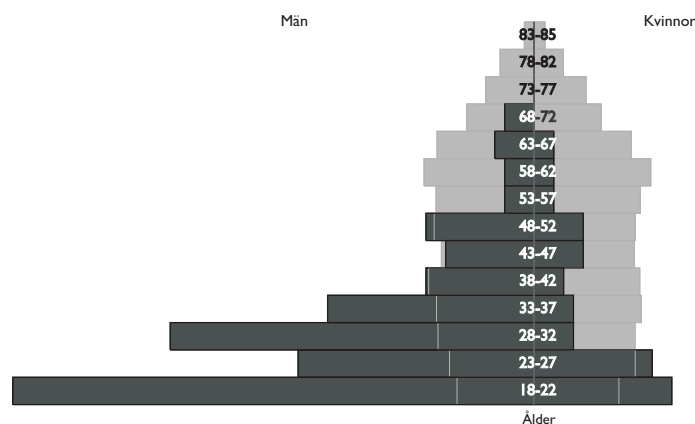
Pp ställde upp i riksdagsvalet 2006. Med 0,63 procent blev partiet tredje största parti utanför riksdagen (Sd och Fi var större). Senare har partiet kommit att få rejäl opinionismässig skjuts. Tre saker tros ha bidragit till detta: debatten om FRA-lagen under första halvan av 2008, IPRED:s godkännande tidigt under februari 2009 och rättegången mot Pirate Bay i april 2009. Pp fick sedermera 7,1 procent av rösterna i EP-valet 2009.

Vilka är det som attraheras av Pp? Figur 3 visar att sympatisörerna har en skev ålders- och könsfördelning. Pp är ett utpräglat manligt dominerat ungdomsparti. Det finns en kraftig överrepresentation av män under 35 år. Sitt starkaste stöd har partiet bland förstagångsväljarna. Det är också här de har störst stöd bland kvinnor. Trots

8 För en analys av Junilistans väljare vid valet 2004, se Oscarsson & Holmberg 2006.

9 *Pirate Bay* är en fildelningssida, världens största i sitt slag, som kommit att användas för nätbaserad kopiering och spridning av upphovsrättskyddat material.

Figur 3. Piratpartiets sympatisörers köns- och åldersfördelning jämfört med valmanskåren (procent).

Kommentar: Befolkningspyramiden för valmanskåren (ljusgrå i bakgrunden) respektive Piratpartiets sympatisörer (mörkgrå i förgrunden) i åldrarna 18-85 år.

dominansen av unga män har Pp under 2009 ökat sitt stöd bland kvinnor och individer över 30 år – under perioden 2006-2008 var den manliga och ungdomliga prägeln bland sympatisörerna än mer markant (Oscarsson & Persson 2009). Vår analys visar sålunda att Pp breddat sitt stöd under 2009.

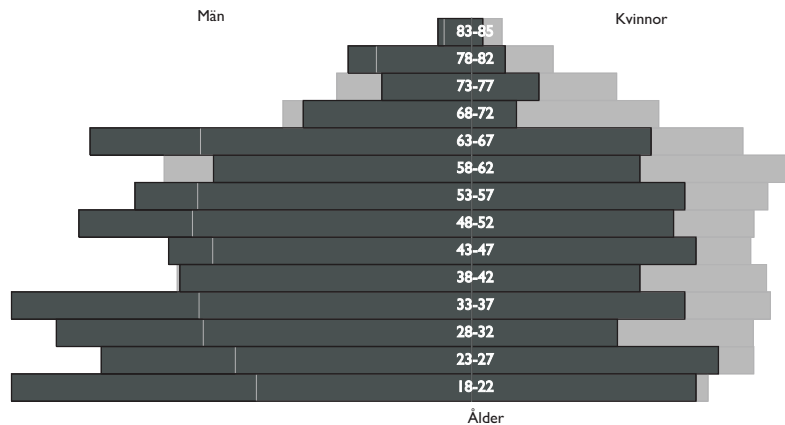
Vad rör den sociodemografiska fördelningen, märks den skeva åldersfördelningen på att sympatisörerna främst är studenter och individer som ännu inte yrkesarbetat. Vidare är tätorts- och stadsboende överrepresenterade bland partiets sympatisörer. En oproportionerligt liten andel av dem är upp vuxna på landsbygden. Ser vi till kyrkobesöksfrekvens är Piratpartisterna kraftigt underrepresenterade: Hela 90 procent uppger att de aldrig går i kyrkan.

Sammanfattningsvis har Pp företrädevis lockat väljare bland unga män. Särskilt starka är de bland förstagångsväljarna (Oscarsson & Holmberg 2008). Det är också här som de har sin största skara kvinnliga sympatisörer. I och med att Pp:s sympatisörer är så pass unga och i hög grad ännu inte har hunnit avsluta sina utbildningar och etablera sig på arbetsmarknaden är det i dagsläget, och på basis av dessa data, svårt att säga något närmare om sympatisörernas socioekonomiska position.

Sverigedemokraterna

Sd är inte ett nytt parti i samma bemärkelse som JL, Pp och Fi. Medan dessa bildades efter 2004, skapades Sd redan 1988 av bland andra Leif Ericsson, Sven Davidsson och Jerker Magnusson, alla med ett förflutet inom den svenska "nationella rörelsen" (Larsson & Ekman 2001). Partiet var en efterföljare till Sverigepartiet, som i sin tur bildades 1986 efter en sammanslagning av Framstegspartiet och Bevara Sverige Svenskt (Larsson & Ekman 2001).

Figur 4. Sverigedemokraternas sympatisörer köns- och åldersfördelning jämfört med valmanskåren (procent).

Kommentar: Befolkningspyramiden för valmanskåren (ljusgrå i bakgrunden) respektive Sverigedemokraterna sympatisörer (mörkgrå i förgrunden) i åldrarna 18-85 år.

Under sina första år arbetade partiet med två talesmän. Mellan 1989 och 1992 var Anders Klarström – som tidigare varit aktiv i Nordiska rikspartiet – en av dessa. Han kom att bli partiets förste partiledare 1992, och stannade till 1995. Flertalet partimedlemmar var (eller hade varit) knutna till rasistiska och nazistiska organisationer, varför partiet kom att idémässigt präglas av rasism och främlingsfientlighet under de tidiga åren (Larsson & Ekman 2001). När ex-centerpartisten Mikael Jansson övertog partiledarskapet 1995 inleddes emellertid ett arbete med att skapa en mer respektabel fasad. Under det sena 1990-talet och tidiga 2000-talet reviderades ett antal punkter i partiiprogrammet där tidigare radikala förslag tonades ned. Reformarbetet fick till följd att partiet splittrades 2001. En grupp mer radikala medlemmar, som ansåg att Sd blivit milda i tidigare profilfrågor, lämnade partiet och bildade Nationaldemokraterna (Rydgren 2002).

Den nuvarande partiledaren, Jimmie Åkesson, valdes 2005. Under Åkessons ledning har partiet fortsatt att tona ned främlingsfientligheten och försökt bredda partiets politiska bas. Idag är Sds profilfrågor restriktivare flykting- och invandringspolitik, nej till överstatlighet, minskat skattetryck och ökad trygghet genom mer repressiv brottsbekämpning. I dagsläget är Sd den allvarligaste konkurrenten om riksdagsplatserna i valet 2010. Under 2009 placerade flera opinionsmätningar partiet över fyra procentsspärren.

En historisk återblick ger vid handen att Sds framgångar var blygsamma under 1990-talet. Partiet samlade aldrig mer än 20 000 röster i riksdagsvalen 1994 och 1998 (cirka 0,25–0,3 procent av rösterna). Först 14 år efter bildandet, 2002, kunde partiet på allvar utmana om riksdagsröster med sina 1,2 procent. Den hittills största framgången i riksdagsvalet kom 2006 när partiet fick 2,9 procent, och i Europaparlamentsvalet 2009 gick man också framåt (till 3,3 procent).

Vilka individer attraheras då av partiet? Män är kraftigt överrepresenterade, och särskilt starkt är partiet bland *unga* män. Men den manliga dominansen är inte total – cirka var tredje sympatisör är kvinna.

Vidare finns en överrepresentation av individer uppvuxna på landsbygden jämfört med valmanskåren i sin helhet, och omvänt en underrepresentation av sådana som är uppvuxna i städer. Även rörande utbildningsnivå finns statistiskt signifikanta skillnader: partiets sympatisörer har betydligt lägre utbildningsnivå än genomsnittet. Hela 27 procent av dem har endast grundskoleutbildning, jämfört med 17 procent av valmanskåren i genomsnitt. Samtidigt har endast 15 procent av dem högskoleutbildning jämfört med 38 procent i valmanskåren i sin helhet. Det finns en viss överrepresentation av arbetslösa, förtidspensionärer och individer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Omvänt är förvärvsarbetande och pensionärer underrepresenterade. Ser vi närmare på yrkesgruppstillhörighet är det tydligt att arbetare är kraftigt överrepresenterade (48 procent bland Sd jämfört med 31 procent bland valmanskåren i sin helhet). Samtidigt finns en signifikant underrepresentation av tjänstemän. Till sist skiljer sig också Sd från valmanskåren i sin helhet vad det gäller kyrkobesöksfrekvens: Sd har en betydligt lägre kyrkobesöksfrekvens än valmanskåren i genomsnitt. Sammanfattningsvis kan vi något tillspetsat konstatera att Sd främst har lockat sympatisörer bland yngre och medelålders män uppvuxna på landsbygden som har relativt låg utbildningsnivå och som identifierar sig själva som arbetare. Eller, från ett annat perspektiv: Sd har lyckats locka få kvinnor, högutbildade, tjänstemän och individer uppvuxna i städer.

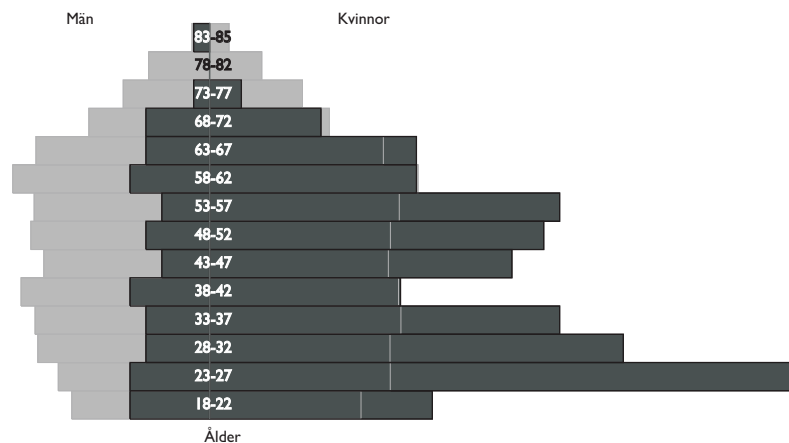
Resultaten bekräftar i hög grad tidigare forskningsresultat om Sd:s väljare. Även Oscarsson & Holmberg (2008) konstaterar i sin analys av Sd:s väljare vid riksdagsvalet 2006 att det bland partiets sympatisörer finns en övervikt av arbetslösa, män, individer uppvuxna på landsbygden och lågutbildade. I en analys av de skånska sympatisörerna av Sd visar också Sannerstedt (2008) att det bland partiets sympatisörer finns en övervikt av män, individer yngre än 50 år och arbetare.

Feministiskt initiativ

Det är svårt att berätta Fi:s historia, utan att knyta an till Gudrun Schyman. Schyman lämnade partiledarposten för Vänsterpartiet i januari 2003. Hon kom successivt att bli allt mer involverad i samtal med ett brett nätverk feminister om att bilda ett feministiskt parti. Schyman menar att ett antal kvinnor började resonera om att bilda ett parti i januari 2004 (Nilsson 2006). Startskottet blev när 30-40 kvinnor träffades i Umeå sommaren 2004. Under de samtal som hölls, konstaterades bl.a. att det hade gått tio år sedan de så kallade "Stödstrumporna" hotat om att bilda ett feministiskt parti. Hotet fick framgång; antalet kvinnor i de etablerade partierna ökade. Umeåmötet konstaterade dock att numerär jämställdhet inte räcker för att uppnå verklig jämställdhet. Enligt Schyman hade utvecklingen till och med gått bakåt gällande löner och anställningsförhållanden, men också avseende mäns våld mot kvinnor. Att stärka jämställdheten blev sålunda frågan som bidrog till att partiet senare kom att bildas.

Den 7 december 2004 lämnade Gudrun Schyman Vänsterpartiet. Hon valde emellertid att stanna kvar i riksdagen som politisk vilde, och deklarerade (Schyman 2004)

Figur 5. Feministiskt initiativs sympatisörers köns- och åldersfördelning jämfört med valmanskåren (procent).

Kommentar: Befolkningspyramiden för valmanskåren (ljusgrå i bakgrunden) respektive Feministiskt initiativs sympatisörer (mörkgrå i förgrunden) i åldrarna 18-85 år.

att hon skulle fortsätta att driva en feministisk politik på sitt riksdagsmandat. Det dröjde fyra månader från hennes avhopp tills dess att Fi lanserades på en presskonferens 4 april 2005, där också en interimsstyrelse presenterades. Alla 15 styrelseledamöter var kvinnor. Bland de mest namnkunniga var, förutom Schyman, Ebba Witt Brattström (docent i litteraturvetenskap) och Tiina Rosenberg (professor i genusvetenskap). Det nya partiet fick omedelbart respons i väljaropinionen. En av de första mätningarna som redovisades efter partilanseringen visade att omkring 7 procent av väljarna skulle röstat på partiet om det hade varit val den dag de tillfrågades (*Dagens Nyheter* 2005-04-06).

Emellertid kom partiet att präglas av inre turbulens då t.ex. Tiina Rosenberg hoppade av sina uppdrag. Vid valet 2006 deltog bland andra Jane Fonda och Eve Ensler i en uppmärksammas slutspurt i valkampanjen och partiet blev det näst största av utmanarpartierna med 0,68 procent av rösterna. I EP-valet 2009 lyckades partiet få 2,22 procent av rösterna och gjorde under valsprunten en uppryckning i opinionen i samband med en uppmärksammas annonskampanj finansierad av Benny Andersson.

Vad vet vi om Fi:s sympatisörer? På flera sätt är de den raka motsatsen till Sd:s: Till övervägande del kvinnor i medelåldern eller i yngre åldrar. Det är naturligtvis inte förvånande, då partiet starkt profilerat sig genom att sätta kvinnors villkor i fokus. Men Fi saknar inte manliga sympatisörer, 19 procent är män. Vidare finns en övervikt av individer uppvuxna i städer, medan individer från landsbygden är underrepresenterade. Skillnaderna gentemot Sd blir än tydligare när vi tittar närmare på utbildningsnivå: Hela 58 procent av Fi:s sympatisörer har högskoleutbildning jämfört med 38 procent i befolkningen som helhet. Medan lågutbildade män är överrepresenterade bland Sd-sympatisörer är alltså högutbildade kvinnor överrepresenterade bland Fi-sympatisörerna. Studenter och tjänstemän är överrepresenterade i partiet medan bl.a. förtidspensionärer är underrepresenterade. Något tillspetsat skulle man kunna säga att Fi

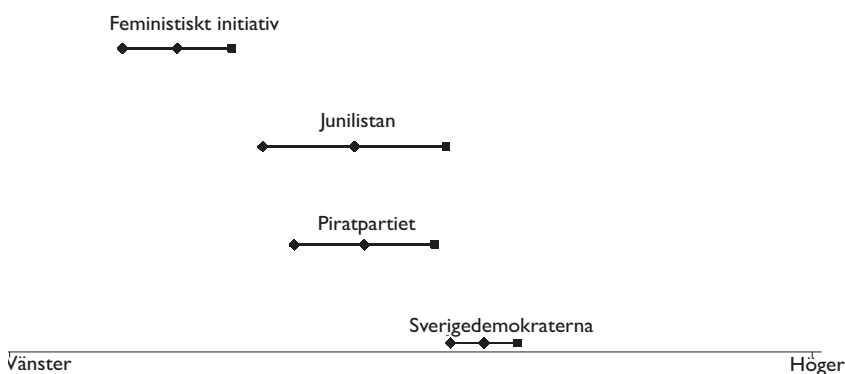
alltså är ett utmanarparti som framförallt lockar kvinnliga akademiker som vuxit upp i städer och individer med ideologisk hemvist till vänster om mitten. Vidare är det slående att Fi har lockat väljare i just de grupper där Sd har misslyckats att locka väljare – och vice versa.

Utmanarpartiernas sympatisörer och höger-vänsterskalan? En jämförelse

Låt oss nu se närmare på var utmanarpartiernas sympatisörer återfinns på den ideologiska vänster-högerskalan. I figur 3 presenteras utmanarpartiernas sympatisörers placering på en femgradig vänster-högerskala där 1 representerar klart till vänster och 5 klart till höger. JL:s väljare placerar sig i mitten (medelvärde 2,7) och konfidensintervallen visar att spridningen bland partiets sympatisörer på vänster-högerskalan är störst bland utmanarpartiernas sympatisörer vilket till viss del beror på det begränsade statistiska underlaget av JL:s sympatisörer under den aktuella perioden, men det vittnar också om att partiet i viss mån lyckats med sina ambitioner att locka EU-kritiker från både höger och vänster. Vad det gäller Pp:s sympatisörers positionering på vänster-högerskalan återfinns även dessa nära mitten, i stort sett på samma position som JL:s väljare. Både JL:s och Pp:s sympatisörer har alltså en tydlig förankring i den ideologiska mitten.

Vad avser Sd:s sympatisörer skulle man möjligen kunna förvänta sig att dessa återfinns till höger på den ideologiska skalan. Emellertid finner vi att så inte är fallet – istället återfinns dessa något höger om mitten (medelvärde 3,4). Partiets sympatisörer är sålunda ingalunda ideologiska högerextremister. De är snarare förankrade i den ideologiska mittfåran.

Figur 6. Partiernas sympatisörers genomsnittliga vänster-högerplaceringar (medeltal och konfidensintervall).

Kommentar: Resultaten bygger på analyser av den sammanslagna datamängden. Medelvärdena för partiernas sympatisörer är: Fi: 1,8, JL: 2,7, PP: 2,7, SD: 3,4.

Fi:s sympatisörer är de som placerar sig längst åt vänster av de fyra utmanarpartiernas sympatisörer. På vänster-högerskalan placerar sig partiets sympatisörer klart till vänster om mitten (medelvärde 1,8). Därmed har partiet inte lyckats bli ett feministiskt parti med sympatisörer från ett brett ideologiskt spektrum utan har en tydlig förankring till vänster. Sammanfattningsvis kan vi därmed avliva myten om att utmanarpartier generellt skulle locka sympatisörer med ideologiska extrempositioner. Med undantag för Fi, vars sympatisörer har en viss vänsterförankring, återfinns de övriga utmanarpartiernas väljare i den politiska mitten.

Skiljer sig utmanarpartiernas sympatisörer från valmanskåren i övrigt?

Vi har sett att de fyra utmanarpartierna lockar mycket specifika väljargrupper. Vad gäller Sd och Fi framstår de till och med som varandras raka motsatser. Men skiljer sig utmanarpartiernas sympatisörer *i sin helhet* från de etablerade partiernas? För att besvara denna fråga presenterar vi i tabell 2 resultat från logistisk regressionsanalys där vi använder *sympati för utmanarparti* som beroende variabel (0 = sympati för riksdagsparti och 1 = sympati för utmanarparti). Eftersom Sd och Pp har flest sympatisörer bland utmanarpartierna utgör dessa merparten av individerna i kategorin *sympati för utmanarparti*. Detta gör avtryck i resultaten.

Som oberoende variabler använder vi sådana som vi tidigare tittat på vid jämförelsen av de specifika utmanarpartierna med hela valmanskåren. På grund av det stora antalet svarsbortfall på vissa av frågorna introducerar vi de oberoende variablerna stegvis. Vi börjar med att se närmare på effekterna av kön, ålder och utomnordiskt födelseland på sympati för utmanarparti, vilket presenteras i modell 1. Samtliga dessa tre grundläggande individuella faktorer visar sig ha signifikanta effekter på utmanarpartisympati. De tidigare analyserna som visade att män är överrepresenterade i flera av utmanarpartierna får här ytterligare stöd. Det finns även en signifikant effekt av ålder: sannolikheten att sympatisera med ett utmanarparti avtar med åldern. Yngre är alltså generellt sett i högre grad lockade av att rösta på utmanarpartier än äldre. Dessutom finns en signifikant negativ effekt av att vara uppvuxen utanför Norden: att vara född utanför Norden minskar sannolikheten att rösta på ett utmanarparti.

Låt oss se närmare på effekterna av utbildning, position på arbetsmarknaden och kyrkobesöksfrekvens under kontroll för de tidigare nämnda variablerna. Modell 3 visar först och främst att effekterna av ålder, kön och födelseland kvarstår under kontroll för de nya variabler som vi introducerar i modell två. Dessutom har utbildningsnivån en signifikant negativ effekt: Ju högre utbildningsnivå, desto mer avtar sannolikheten att rösta på ett utmanarparti. Vad det gäller fackföreningstillhörighet visar det sig att det i jämförelse med referenskategori LO-medlemskap finns signifikant negativa effekter av TCO- och SACO-tillhörighet, medan effekten av övrig fackföreningstillhörighet är positiv. Effekterna av yrkesgruppstillhörighet visar sig även dessa vara signifikanta, jämfört med referenskategori förvärvsarbetande visar sig signifikanta positiva effekter av att befinna sig i arbetslöshet, arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller förtidspension: Dagens utmanarpartier lockar främst unga män utan fast förankring på arbetsmarknaden.

Bilden av att det i första hand är individer med relativt låg socioekonomisk status som sympatiserar med utmanarpartierna förstärks när vi tittar på yrkesgruppsstillhörighet. I jämförelse med baskategorin tjänstemän är arbetare och tjänstemän överrepresenterade bland utmanarpartiernas sympatisörer. Likaledes uppvisar kyrkobesöksfrekvens signifikanta effekter på stöd för utmanarparti: Ju flitigare kyrkobesökare, desto lägre sannolikhet att rösta på ett utmanarparti.

Så långt har vi enbart tittat på grundläggande individegenskaper och socioekonomiska förhållanden. I modell 3 prövar vi slutligen huruvida dessa effekter kvarstår under kontroll för politiskt intresse. Handlar i själva verket sympatierna för utmanarpartierna om politiskt ointresse? Indikationer finns på detta, för ju lägre politiskt intresse, desto större sannolikhet att sympatisera med ett utmanarparti. Men introduktionen av politiskt intresse undanröjer inte samtliga effekter av övriga variabler. De huvudsakliga effekterna av kön, ålder, födelseland, kyrkobesöksfrekvens och utbildning kvarstår. Däremot minskar effekterna av fackföreningstillhörighet och i viss mån även anställningssektor.

Sammanfattningsvis ger resultaten en intressant bild av vad som generellt skiljer utmanarpartiernas sympatisörer från de etablerade partiernas sympatisörer. Utmanarpartierna lockar i första hand unga, män, individer med lågt intresse för traditionell politik, individer med svag förankring på arbetsmarknaden och med låg utbildningsnivå. Denna bild stämmer väl överens med tidigare studier av utmanarpartiers sympatisörer. Exempelvis var även Ny Demokrati starkare bland män, yngre väljare och arbetare i valet 1991 (Gilljam & Holmberg 1992). Trenden gör sig även gällande i ett internationellt perspektiv. Exempelvis finns det bland sympatisörerna till British National Party (BNP) en överrepresentation av män, individer från arbetarklassen och lågutbildade (Ford & Goodwin 2010). Det är, slutligen, värt att påminna om att detta är den sammanvägda bilden av utmanarpartiernas sympatisörer jämfört med valmanskåren i sin helhet. Denna påverkas mycket av att Sd utgör den största väljargruppen bland utmanarpartiernas sympatisörer. Inom gruppen av individer som sympatiserar med utmanarpartier finns det, som vi såg ovan, stora skillnader mellan de olika partierna. Framförallt Fi:s väljare avviker från det generella mönstret.

Avslutande reflektioner

Artikeln har behandlat utmanarpartiernas bildande, ringat in vilka frågor de driver samt identifierat vad som kännetecknar deras sympatisörer. Avslutningsvis ska vi ägna lite utrymme åt att reflektera över frågan vad utmanarpartiernas framgångar kan säga oss om de etablerade partiernas hälsotillstånd.

Det finns tre huvudsakliga perspektiv att välja mellan när utmanarpartiers framgångar ska förklaras: valsysteemets betydelse (Willey 1998), väljarnas förändrade värderingar (Inglehart & Flanagan 1987) och de nya partiernas egna insatser som förklaring till deras öden (Mudde 2007). Här är det dock motiverat att rikta strålkastarljuset mot ett än mer grundläggande perspektiv, som hämtas från en pionjärstudie inom området, Hauss & Rayside (1978). De hävdade att saken i grunden är enkel. Om de etablerade partierna representerar de åsiktsströmningar som finns bland väljarna på ett bra sätt har nya partier inget att hämta (jfr. Lawson & Merkl 1988). De etablerade

partiernas misslyckanden bör betraktas som en nödvändig förutsättning för nya partiers framväxt och framgångar. Därför ger perspektivet en grund att säga något om vad utmanarpartiernas framgångar kan lära oss om de etablerade partiernas förmåga att hantera kanalfunktionen. De fyra svenska utmanarpartierna har lyckats exploatera frågor där de etablerade partierna har misslyckats (eller valt att låta bli) att representera betydande åsiktsströmningar: EU-skepticismen; xenofobin och frågor om invandring och integration; jämställdhet samt upphovsrätt och integritet på internet

Under 2000-talet har fyra nya partier lyckats profilera sig kring var och en av dessa frågor, där riksdagspartierna uppenbarligen inte klarat av att förmedla de preferenser som delar av väljarkåren hyser. Men samtidigt som utmanarpartiernas mer eller mindre snäva profilering inom vissa sakområden är deras framgångsrecept, kan det också utgöra ett bekymmer. Å ena sidan lyckas de vinna sympatisörer bland individer som delar deras hjärtefrågor. Å andra sidan kan det finnas en tveksamhet från väljarnas sida att rösta på ett parti med ett allt för snävt fokus. Kan ett sådant parti verkligen ta ett övergripande politiskt ansvar för helheten?

Till viss del säger alltså utmanarpartiernas framgångar under 2000-talet någonting om hur de etablerade partierna misslyckats att hantera viktiga frågor. Om dessa opinioner kanaliseras inom de befintliga partierna hade naturligtvis aldrig utmanarpartierna fått de framgångar de trots allt har fått. Utmanarpartierna har också ett intresse av att de frågor som de profilerat sig kring får genomslag i den offentliga debatten och även fortsättningsvis anses vara betydande inom den allmänna opinionen. Hur framgångsrika utmanarpartierna kommer att visa sig vara framöver beror därför i hög grad både på hur de etablerade partierna hanterar utmanarnas profilfrågor, hur väl utmanarna själva lyckas föra fram sin politik, samt inte minst om de profilområden som de byggt sin politik kring även fortsättningsvis anses vara viktiga politikområden bland en tillräckligt stor del av väljarna.

APPENDIX

Tabell 2. Sammansättningen av utmanarpartiernas sympatisörer jämfört med befolkningen (procent).

	Alla partisympatisörer	Alla PP-sympatisörer	Alla FI-sympatisörer	Alla SD-sympatisörer	Alla JL-sympatisörer
Egen uppväxt					
Ren landsbygd	25	19*	18*	31*	35*
Mindre tätort	29	34*	26	31	27
Stad eller större tätort	24	29*	21	23	16*
Sthlm, Gbg, Malmö	17	14	29*	12*	17
Annat land i Norden	1	0	2	1	2
Annat land i Europa	2	3	2	2	2
Annat land utanför Europa	2	1	2	0*	1
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	29328	247	253	597	127
Utbildningsnivå					
Ej fullgjort grundskola	2	3	1	3	1
Grundskola	17	11*	9	27*	29*
Studier vid gymnasium eller motsvarande	12	18*	7*	19*	16
Gymnasium (examen)	20	23	15	28*	16
Eftergymnasial utb. (ej högskola)	10	8	8	8	14
Högskola/Universitet	38	36	58*	15*	23*
Forskarutbildning	1	1	2	0	1
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	18018	249	136	380	70
Arbetsmarknadsgrupp					
Förvärvsarbetande	60	48*	61	54*	50*
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder/ Arbetsmarknadsutb (AMS)	3	9*	2	6*	4
Arbetslös	4	13*	6	7*	6
Ålderspensionär/avtalspensionär	20	3*	10*	17*	33*
Förtidspensionär/sjukpensionär/sjukersättning	3	3	4	5*	4
Hemarbetande	1	1	0	1	1
Studierande	9	23*	17*	10	2*
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	29013	240	252	581	119

244

Yrkesgrupp

Tjänsteman	34	25*	40*	18*	31
Tjänsteman med arbetsledande funktion	14	5*	10*	9*	11
Tjänsteman med företagsledande funktion	4	4	2	3*	6
Arbetare	31	37*	32	48*	35
Arbetare med arbetsledande funktion	5	7	2*	8*	3
Jordbrukare	1	0	0	0*	1
Företagare (ingen anställd)	4	4	8*	4	5
Företagare (1-9 anställda)	3	3	2	4	5
Företagare (10 eller fler anställda)	1	0	0	1	1
Aldrig yrkesarbetat	3	15*	4	5*	2
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	28155	232	238	558	118

Kyrkobesöksfrekvens

Aldrig/Mycket sällan	78	90*	82	84*	74
Några gånger om året	16	8*	13	13*	20
Minst en gång i månaden	6	2*	5	3*	6
Summa procent	100	100	100	100	100
Antal svarande	28358	245	260	607	122

Kommentar: Resultaten är hämtade från den sammanslagna datamängden (SOM 06, 08 & 09, Valundersökningen 2006 och VALU 2006 & 2009). * indikerar att differensen mellan samtliga sympatisörer och den aktuella gruppen är statistiskt signifikant. Skillnaden mellan samtliga partisympatisörer och varje specifikt utmanarpartis sympatisörer har signifikantestats med hjälp av ett test för skillnad mellan två procenttal (ensidigt test). * $p < .05$.

Tabell 3. Förklaringsfaktorer till sympati för utmanarparti. Logistiska regressionskoefficienter.

Förklaringsfaktor	Modell: (1)	Modell: (2)	Modell: (3)
Kön (kvinna=0, man=1)	0.423*** (0.052)	0.452*** (0.083)	0.468*** (0.126)
Alder	-0.0183*** (0.002)	-0.0205*** (0.004)	-0.0254*** (0.006)
Uppvuxen utanför Norden (0= i Norden, 1= utanför Norden)	-0.322** (0.155)	-0.619** (0.249)	-1.308** (0.512)
Utbildningsnivå (1-8)		-0.159*** (0.031)	-0.156*** (0.048)
Anställningssektor (referenskategori = statlig)			
Kommunal/landsting		-0.240* (0.137)	-0.283 (0.218)
Privat		-0.157 (0.122)	-0.194 (0.193)
Fackföreningstillhörighet (referenskategori = LO)			
TCO		-0.350** (0.146)	-0.478** (0.224)
SACO		-0.325* (0.178)	-0.423 (0.316)
Annan		0.317*** (0.118)	-0.688 (0.473)
Saknar fackföreningstillhörighet		-0.151 (0.118)	0.125 (0.148)
Arbetsmarknadsgrupp (referenskategori = förvärvsarbetande)			
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder		0.811*** (0.179)	0.516 (0.448)
Arbetslös		0.717*** (0.172)	0.611** (0.257)
Ålders/avtalspensionär		0.208 (0.152)	0.570** (0.230)
Förtids/sjukpensionär		0.740*** (0.189)	0.681** (0.271)
Hemarbetande		0.297 (0.476)	0.524 (0.623)
Studerande		0.0499 (0.164)	-0.0882 (0.262)
Yrkesgrupp (referenskategori = tjänsteman)			
Arbetare		0.249** (0.108)	0.339** (0.168)
Jordbrukare		-0.775 (0.597)	0.250 (0.619)
Företagare		-0.135 (0.168)	0.0334 (0.255)
Aldrig yrkesarbetat		0.652* (0.369)	0.0883 (1.112)
Kyrkobesöksfrekvens (1-3)		-0.164*** (0.051)	-0.239** (0.102)
Politiskt intresse (1-4)			-0.191** (0.079)
Konstant	-2.184*** (0.076)	-1.155*** (0.287)	-0.758 (0.467)
Observationer	28033	12703	7314
Pseudo R2	0.02	0.06	0.07

Kommentar: Resultaten baseras på analyser av den sammanslagna datamängden. Standardfel inom parentes.
* p < 0.10, ** p < 0.05, *** p < 0.01.

Källor

- Dagens Nyheter*, 2005. "Feminister skulle röstas in", publicerad 2005-04-06.
- Erlingsson, Gissur Ó., 2009. "Why do party systems tend to have so few players? A review of rationalist's contributions", *Bifrost Journal of Social Science* 3(1).
- Erlingsson, Gissur Ó., 2005. *Varför bildas nya partier? Om kollektivt handlande och partientreprenörer*. Lund: Lund Political Studies.
- Erlingsson, Gissur Ó., 2002. "Spelar representation av nya, lokala partier någon roll, och i så fall vilken?", *Kommunal Ekonomi och Politik*, 1.
- Fokus*, 2009a. "Därför lyckades Junilistan", hämtad från <http://www.fokus.se/2009/04/darfor-lyckades-junilistan>. Publicerad 2009-04-17.
- Fokus* 2009b. "Hjärnan bakom piraterna", hämtad från <http://www.fokus.se/2009/06/hjarnan-bakom-piraterna>. Publicerad 2009-06-05.
- Gilljam, Mikael & Sören Holmberg, 1992. *Väljarna inför 90-talet*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Ford, Robert & Matthew J. Goodwin, 2010. "Angry White Men: Individual and Contextual Predictors of Support for the British National Party", *Political Studies*, 5(1), s 1-25.
- Harmel, Robert & Lars Svåsand, 1997. "The Influence of New Parties on Old Parties' Platforms. The Cases of the Progress Parties and Conservative Parties of Denmark and Norway", *Party Politics* 3(3), s 315-340.
- Haus, Charles & David Rayside, 1978. "The Development of New Parties in Western Democracies Since 1945", i Maisel, Louis & Joseph Cooper (red), *Political Parties: Development and Decay*. Beverly Hills: Sage Publications.
- Inglehart, Ronald & Scott Flanagan, 1987. "Value Change in Industrial Societies", *The American Political Science Review* 81(4), s 1289-1319.
- Larsson, Stieg & Mikael Ekman, 2001. *Sverigedemokraterna: Den nationella rörelsen*. Stockholm: Ordfront förlag.
- Lawson, Kay & Peter Merkl (red), 1988. *When Parties Fail. Emerging Alternative Organizations*. Princeton: Princeton University Press.
- Lipset, Seymour & Stein Rokkan, 1967. "Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments: An Introduction", i Lipset, Seymour & Rokkan, Stein (red), *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*. New York: The Free Press.
- Lundgren, Nils & Lars Wohlin, 2004. "Nu startar vi nytt parti inför EU-valet", DN-debatt, *Dagens Nyheter* 2004-02-11.
- Miegel, Fredrik & Tobias Olsson, 2008. "From Pirates to Politicians: The Story of the Swedish File Sharers who Became a Political Party", i Carpentier, Nico, Pille Prουλmann-Vengerfeldt, Kaarle Nordenstreng, Maren Hartmann, Peeter Vihalemm, Bart Cammaerts, Hannu Nieminen & Tobias Olsson, *Democracy, Journalism and Technology: New Developments in an Enlarged Europe*. Tartu: Tartu University Press.
- Mudde, Cas, 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nilsson, Johanna 2006. *Ett Feministiskt initiativ: Hur och varför?* Magisteruppsats. Lund: Lunds universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Nord, Lars & Jesper Strömbäck, 2006. "Game is the Name of the Frame: European Parliamentary Elections in Swedish Media", i Maier, Michaela & Jens Tescher (red), *Campaigning in Europe – Campaigning for Europe*. Berlin: Lit Verlag.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, 2005. *Nej till Euron*. Demokratistatistik, Rapport 4. Stockholm: Statistiska Centralbyrån.

- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, 2004. "Ett klart nej till Euron", redogörelse för 2003 års folkomröstningsundersökning i samarbete mellan Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg och Statistiska Centralbyrån. Stockholm: SCB.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, 2006. *Europaval*. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.
- Oscarsson, Henrik & Sören Holmberg, 2008. *Regeringskifte*. Stockholm: Norstedts juridik
- Oscarsson, Henrik & Mikael Persson 2009. "Piratpartiets sympatisörer", i Holmberg, Sören & Lennart Weibull (red), *Svensk höst*. Göteborg: SOM-institutet.
- Rydgren, Jens, 2002. "Varför inte i Sverige? Den radikala högerpopulismens relativa misslyckande", *Arkiv* nr 86-87, s 1–34.
- Sannerstedt, Anders, 2008. "De okända väljarna – en analys av de skånska väljare som röstade på icke riksdagspartier 2006", i Nilsson, Lennart & Rudolf Antoni (red), *Medborgarna, regionen och flernivådemokratien*. Göteborg: SOM-institutet.
- Schyman, Gudrun, 2004. "Därför sitter jag kvar i riksdagen", *Aftonbladet* 2004-12-08.
- Willey, Joseph, 1998. "Institutional Arrangements and the Success of New Parties in Old Democracies", *Political Studies* 46(2), s 651–669.
- www.piratpartiet.se, Piratpartiets hemsida
- www.val.se, Valmyndighetens hemsida
- Wörlund, Ingemar 2008. "Local Parties in Sweden", i Reiser, Marion & Everhard Holtmann (red), *Farewell to the Party Model*. Wiesbaden: VS Verlag.